

הלכות תפלין סימן מד מה

סודר ג' ללא היתה (ב) עמו אשה (ג) * לישן בהם (ד) שנת (ה) עראי. וכיצד הוא עושה, מניח ראשו (ה) בין ברכיו והוא יושב וישן. והיו תפלין ברוכין בידו (ו) מטר לישן בהם אפלו שנת קבע, והוא אוהזן בידו ואינם ברוכים בידו, (ז) אסור לישן בהם אפלו שנת (ח) עראי: הגה ודוקא פשאוהו בלא גרפתו, אבל בגרפתו (ח) בכל ענין (א) שרי (ב) בשם העיטור):

מה דין תפלין בבית הקברות ובבית המרחץ, וכו' ב' סעיפים:

א * אסור לפגס (א) בבית הקברות או (ב) בתוך ארבע אמות של (ג) מן התפלין בראשו משום 'לעג לרש'. והוא הם מקסים (ג) (א) מטר: ב' בבית (ג) המרחץ, (ד) בית החיצון של העומדים בו

באר היטב

(ה) עראי. ולא חשיב הסח הדעת אלא כשהוא עומד בשחוק או בקלות ראש, טור. ומי"מ מצוה מן המבחר שלא יסיח דעתו כלל, ב"ח. וז"ל הר"ר יונה: דלא חשיב הסח הדעת אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק, אבל מתעסק בצרכיו אע"פ שמתעסק במלאכתו ואפגנתו ואין דעתו עליהם ממש אין זה נקרא הסח הדעת. לכאורה צ"ע הא דאמרין בשבת יוצא אדם בתפלין ע"ש עם תשכה וכר, ע"ש, ושם הואיל ומצוה מן המבחר הוא שלא יסיח דעתו מהם כלל לא חשיבין שיעצו בהם בשבת לר"ה, עין י"ד אה"ן. והגמ"ר ז"ל החזיר מאד בזה אפלו בשעת התפילה, וז"ל בשעת תפילת י"ח ובשעה שלמד, עמ"א: **(3) עראי.** דחשיבין שפא פילו מידו, עין ב"י ובהרמב"ם פ"ד מה"מ. והמחבר מגדיל"ע כתב שם ז"ל: ואני אומר שזה הלשון לא נמצא בגמ' שלנו אלא הג' לה בקרב תשן וכר, ע"ש: נראה דאשתמיט מנה לקא דת"ר לא יאחז וכר, ברכות דף כג ע"ב. עין סף דף מא ע"ב וד"ק: **(2) שרי.** וע"ל מ"מ ס"ק ב מש"ש:

(6) מת. משמע דבכה"ק אסור אפלו חוץ לד"א מן הקבר, ובריש פרק מי שמתו אמרין תוך ד' אמות אסור חוץ לד' אמות (שרי) [מת] לקרות ק"ש. וכ' תש"ו דהטור ס"ל דבדאי עקר האסור הוא תוך ד"א לקבר אלא משום גדר לא יקנס לכה"ק ותפלין בראשו דשפא יתקרב לתוך ד"א של קבר ולא אדעתה, אבל מי"מ אם ארע שהלך לכה"ק והוא חוץ לד"א מקבר, ובאי חזי לקרות ע"ש, וכ"כ הפ"ח (ע"ח) האסור הוא ודוקא בתוך ד"א של קבר ע"ש, ועין ט"ו בסימן ע"א ס"ק ה. ודברי המ"א בקאן אצ"ע, עין ס"י ע"א ס"ק ד במ"א, ובכ"ד ס"י רפכ ס"ד וס"י שפ"ו ס"ג וד"ק. אפלו קבר של קטן שצדין לא הגיע לכלל מצות אפ"ה אסור לניח תפלין ולקרות ק"ש אצלו, מהרי"ט"ן בחדושיי הפרק איהו נשך דף יב ע"ד. עין עט"ו שפכת: כל הקדר שהמת מנה בו חשיב כד' אמות ע"ש: **(3) מטר.** נראה דגם הרצועות צריכים להיות מכסים, ט"ו: **(2) המרחץ.** עין מ"א שהעלה דבמקוה מטר כשאין שם אדם, ודוקא

באר הגולה

וכמו שכתוב לקמה באתו הסימן: * **ישן בהם וכר.** עין במשנה ברורה סעיף ג קטן ג מה שכתבנו "וז"ל בשעת התפילה והלמוד וכר", אף דבפרי"מגדים כתב המצוה מן המבחר שלא יסיח דעתו כלל מתפלין אפלו בשעת קריאת שמע ותפילה, לא סתמתי פן, כי הבאר היטב בשם הגמ"ר ז"ל כתב להפך, ובפס"ק שמוציאתי בספר אור זרוע וזה הלשון בסימן תפלה: וצריך אדם כשהוא לבוש תפלין לזכר שתפלין עליו ולא להסיח דעתו מהם, שלא יישן בהם ולא יסיח בהם, כי מחמת שזכר שנושא שם הנקבר עליו אינו בא לידי קלות ראש ותופס יראת שמים בלבו, דאמרין פרק אין עומדין וכר, הלכך כשאדם מכון לבו בתפילתו או בהלכה שלו אין זה הסח הדעת¹⁴, דכלשון דאיבא יראת השם, עד כאן לשונו:

*** אסור לפגס לבית הקברות וכר.** עין בפרי"מגדים שכתב דג' מחלקת בדבר: ה"ב"ח טובב דבקברות נמי תוך ד' אמות לקבר הוא דאסור, הא חוץ לד' אמות של קבר אף על"פי שעומד באמצע בית הקברות שרי, כל שאין כבינו קבר תוך ד' אמות; וט"ו פרש, מדינא אין אסור כי אם תוך ד' אמות לקבר. והטור החמיר משום גדר חוץ לד' אמות של קבר, כל שעומד בבית הקברות והינו מקום שהקצה לקברות, אבל חוץ לבית הקברות אין להחמיר כלל לדידה, וכמו שפרש באש"ל אבקה דאין עושין גדר לגדרו. והמגן אבקה פרש, דתוך ד' אמות של בית הקברות נמי אסור. ולדבריו קשה, לערבינהו ולתנייה: אסור לכנס לתוך ד' אמות של בית הקברות או של מת? עד כאן לשונו. אבל במחצית השקל בסימן ע"א פרש דהמגן אבקה טובב גס"פ בזה כה"טו, דאינו אסור במקום שהתחיל בבית הקברות והינו הקרקע שהקצה לקברות ולחוצה אפלו אמה אחת, אפלו אי ליכא מחצה מפסקת ביניהם; רק דבזה פליג עם הש"י וטובב דמקום בית הקברות ולפינים, כגון שיש מחצה סביב בית הקברות, או אפלו ליכא מחצה כלל רק שהקצה לקברות, אסור מדינא אפלו חוץ ד' אמות מן הקברים והבזה יסר גשית הפרי"מגדים מעל מגן אבקה, ומגן אבקה שכתב בענינו דאסור אפלו בתוך ד' אמות של בית הקברות, הינו אם הקברים מתחילין תוך מקום התחלת בית הקברות. ומה שלא הזכיר בהמחבר האסור רק בבית הקברות, הינו דהוא בא לרבות בזה דמקום התחלת הקרקע של בית הקברות ולפינים אסור אפלו חוץ לד' אמות מן הקברים. ודע עוד, דהגמ"א שסובר בסימן כג בבאורי תוך ד' אמות של בית הקברות אסור, ורמ"ג גס"פ לעין במגן אבקה בענינו,

א (א) בבית הקברות. ואפלו תוך ד' אמות של מקום התחלת הקברים גס"פ אסור אי ליכא מחצה מפסקת ביניהם. והוא דלא ערב ביחד ויאמר: אסור לילך תוך ד' אמות של קבר או של מת, דעת המגן אבקה דבאר לרמוז דמקום בית הקברות ולפינים אסור אפלו רחוק ד' אמות מן הקבר, ויש מקל"ן בזה. ועין בבאורי הלכה, דבאמצע בית הקברות שיש קברים סביב נראה דיש להחמיר אפלו רחוק ד' אמות מן הקבר, מה שאין כן בסוף בית הקברות דאין שם קברים רק דהקצה הקרקע לקברים, אין להחמיר מדינא ברחוק ד' אמות מן הקבר. ואף על"פ"כ נכון שלא יכנס

כלל בתפלין שבראשו כל-שהוא לפנים ממחצת בית הקברות, שפא יתקרב בתוך ד' אמות של איזה קבר בלי דעת: **(ב) בתוך ארבע אמות וכר.** וכתב העטרת נקנים, דכל אותו הדר שהמת מנה בו חשוב כד' אמות של מת, ומגן אבקה חולק עליו וכתב דאינו תופס רק ד' אמות, עין שם¹⁵. ואפלו קבר של קטן שצדין לא הגיע לכלל מצות, אפלו הכי אין לכנס שם בתפלין בראשו משום "לעג לרש"¹⁶: **(ג) מטר.** וצריך שגם הרצועות ההינייה מכוסות. לפיכך אף על"פי שמתר לכנס בתפילה של יד לכדה הואיל והוא מכסה, צריך לזהר ברצועה שעל אצבעו שתהיה גס"פ מכסה [ט"ז]: **ב (ד) בית החיצון.** שד"רס היה (6) לאחר שלבשו החלוק בבית האמצעי

שער הציון

(3) גמרא: (א) תלמידי רבנו יונה והרשב"א בחדושיי דפסח והרא"ש והטור, ועין לעיל בסימן כח בשערי תשובה: (7) הגמ"ו: (5) עין באור הלכה: (1) מגן אבקה: (1) גמרא: (6) רש"י:

ג לישן הרקבים פרק ד מהלכות תפלין ד שם לפי פירוש שם בגמרא ה לפרוש רש"י שם בגמרא
א ברכות י"ח ב בית יוסף וכן נמצא בתשובת הרשב"א א שמי

הַלְבוּת תְּפִילִין סִימָן מִה מו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ה]

ובית הטבילה, משמע בט"ו סימן פד דדין בית אמצעי יש לו לכל דבר.³

שקרא לה' אדון' כמבואר בגמ' (ברכות ז, ב), ומשום כך ראוי בתפילת שחרית שתיקנה אברהם אבינו להקדים ולומר שבחי אדון עולם.

3) ולענין בית הכסא, כתב לעיל (סי' מג ס"ק יט) בשם המג"א שאינו גרוע ממרחץ, והיינו שדינו כבית הפנימי שאף מי שהיה חבוש בתפילין קודם לכן צריך לחלצן. ובשם הפמ"ג והמאמר מרדכי כתב, שמהרא"ש לא משמע הכי.

[משנ"ב שם]

דְּרָגָא בְּקִרְחִין הִקְמִירוּ אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין שֶׁסְּאֶדָם, מְשׁוּם שְׁזַהְמַתוּ רְבָה מִהֶבֶל הַחַמִּין שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהּ, מִה שְׁאִין כֵּן בְּמִקְנָה.⁴

ובמעלת אמירת 'אדון עולם', כתב הא"ר (סוף ס"ק טו) שהמטה משה (סי' לא) כתב בשם ר"י החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, שכל מי שמכוון בתחילת 'אדון עולם' אני ערב לו שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו.

4) ובתי מרחצאות אשר יש בהם חדר למנוחה הנקי מזיעה וזוהמא, ובני אדם היוצאים ממקום הזיעה נכנסים לתוכו ערומים ומיד מתכסים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' נד) שמותר לברך שם בשעה שאין שם בני אדם ערומים, שכיון שאין בו זוהמא דינו כבית הטבילה.

[משנ"ב שם]

אָבֵל אִם יֵשׁ שֶׁסְּאֶדָם עִרְם אֲסוּר לְכַנֵּס בָּהּ בְּתַפְלִין וְכִתְבֵי-הַקְּדוּשָׁה, דְּאֲסוּר לְעַמְד לִפְנֵי הַשֵּׁם עִרְם.⁵

ולענין אמירת הפסוק "מה טובו וגו', במשנ"ב לא הזכיר שיש לאומרו. והא"ר כתב (ס"ק י) בשם הרש"ל שלא נהג לאומרו, כיון שאמרו בלעם לקללה, מאידך, הדרכי משה (סי' ו אות ג) כתב בשם הכל בו (סי' פז) שיאמר גם פסוק זה, וכן כתבו הסדר היום (כוונת וסדר תפילת השחר) והמטה משה (סי' בט).

ובטעם אמירת הפסוק "ואני ברוב חסדך" וגו', ביאר הקצוש"ע (סי' יב ס"א) שהוא כמו נטילת רשות קודם התפילה.

[משנ"ב ס"ק א]

דְּאָסוּר לּו לְאָדָם לְהַנֹּחַת מִן הַעוֹלָם הַזֶּה בְּלֵי בְּרָכָה.⁶

2) טעם זה הוא אינו רק לשיטת השו"ע להלן (ס"ח) שברכות אלו נתקנו על הנאת האדם אלא אף לשיטת הרמ"א שם שכתב שהברכות הן על שהקב"ה ברא צרכי העולם [שמקור דברי המשנ"ב כאן הוא הטור, ושיטת הטור שחלק מברכות השחר נתקנו על סידור העולם ולא על הנאת האדם].

[משנ"ב ס"ק ב]

דְּרָגָא סוּף שְׁנַתוֹ.³

3) ולענין המשכים לאחר חצות לאיזה ענין ודעתו לחזור ולישון לאחר מכן שינת קבע, כתב לקמן (סי' מז ס"ק ל) שיכול לברך את כל הברכות האלו [וישוב לא יצטרך לברכן בבוקר]. חוץ מ'אלקי נשמה' שיאמר בלי חתימה וחוץ מ'המעביר שינה' שיאמר בלי הזכרת השם, ובדיעבד אם בירך אותן בחתימה והזכרת השם, מסיק הביה"ל שם (סי' ג ד"ה המשכים) שלא יחזור לברכן בבוקר. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק כו) לענין ברכת 'הנותן לשכוי'.

[משנ"ב ס"ק ד]

לְשִׁכּוּי. הֵלֵב נִקְרָא שְׁכּוּי בְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא.⁴

4) ובנוסח ברכה זו, בגמ' (ברכות ט, ב) כתוב 'אשר נתן לשכוי', וכן דעת הגר"א (מעשה רב אות יא), ואילו הטור והשו"ע כתבו 'הנותן לשכוי', ומסתימת דברי המשנ"ב נראה שנקט כלשון השו"ע, וכן כתב להלן (ס"ק כח). ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (ס"ג), שתיקנו את הברכות בלשון הווה ולא בלשון עבר, כיון שהקב"ה פועל בכל עת ובכל רגע.

[משנ"ב ס"ק ה]

מִלְבוּשׁ הַעֲלִיּוֹן שְׁעָלָיו מִכַּרְף בְּרָכָה זו.⁵

5) וממה שכתב השו"ע שלובש בגדיו אף שעדיין לא נטל את ידיו, הוכיח המג"א לעיל (סי' ד ס"ק א) שמותר לגעת בבגדיו קודם נטילת ידיו בשחרית, ולא כמו שכתב הסדר היום (סדר כוונת נטילת ידים) שאסור לגעת בהם. ובמשנ"ב שם (ס"ק ב) הביא את דברי הסדר היום הנ"ל, והוסיף בשם המג"א שבגמ' לא משמע כן.

סימן מז

דיני ברכת השחר

[משנ"ב בהקדמה]

ואחר-כך יבנס.¹

1) ובענין המנהג לומר 'אדון עולם', כתב השי"ח יצחק בשם המגיד צדק שהטעם הוא משום שאברהם אבינו היה הראשון

הלכות תפלין סימן מה מז

הם לבושים, יכולין להניח שם תפלין לכתחלה, ובבית האמצעי שמקצת בניאדם עומדים שם לבושים (ה) ומקצתן ערמים, אינו יכול להניחם לכתחלה, ואם היו בראשו אינו צריך לתפלין, (ו) ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערמים, אפלו היו בראשו צריך לתפלין:

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

מז דיני ברכת השחר, ובו ט' סעיפים:

- א (א) כשיעור (ב) משנתו (ג) יאמר 'אלהי (ב) (ב) נשמה'. כשישמע קול התרנגול יברך 'הנותן (ד) לשכוי בינה'. (ג) (ג) [ג] כשלוש יברך (ה) 'מלביש ערמים'. כשיניח ידיו (ו) על (ג) (ג) עיניו יברך 'פוקח עורים'. כשישב יברך 'מתיר אסורים'. כשזוקף יברך 'זוקף כפופים'. כשיניח רגליו בארץ יברך 'זוקע הארץ על

שערי תשובה

[6] נשמה. עין בה"ט, והפ"ח הביא ראיה לזה מלשון הירושלמי, ועין לעיל סי' ו' מ"ש. ועין מ"ש המג"א בריש הסימן קדם בואו לבהכ"נ יאמר ואני כו'. ובספר פע"ח נראה שיאמר תחלה בבית אלהים כו'. שקבת ורגיש וירתע עצמו בהכנסו לבהכ"נ מרב פחדו, וימתין וישהה מעט שלא יקנס בפתע פתאום, וקדם שיכנס יאמר ואני כו' ואח"כ יקנס, וכשיקנס לבהכ"נ יתפנה נגד ההיכל ויאמר מזמור אלהים כו'. ואמנם שם יש לפרש שלא יאמר כלל בבית אלהים רק שיקבץ בו כמבאר שם וכן משמע קצת מל שהביא בשלמיצבור, אך במ"ח קבת שיאמר אותו ואח"כ יאמר ואני, וגם בנתיבותיים קבת להגיה במג"א קדם בואו לבהכ"נ יאמר בבית כו', ובכניסתו יאמר ואני כו'. אך באמת בפע"ח מבאר שצריך לומר קדם שיכנס, ואחר שיאמר הפסוק יקנס, וכ"כ במ"ח וכן הוא בזהר בראשית ובריקרא: לא לפני לב"י לאעלא לבי'כנישתא אלא אי אמליף בקדמיאת כו' ע"ש. ועין בש"צ שהביא לשון מהר"ו: ואחר שאמר פסוק זה בפתח בהכ"נ אז תקנס אח"כ לבהכ"נ, ולא תאמר פסוק זה אחר שנתקנס כי טעות הוא כדי הנהגותיו כן ע"כ: [7] כשלוש. עבה"ט. ועין לקמן סי' רכג בלוש ברי תרש יאמר מלביש ערמים, וכתב בא"ר שם אף שכבר ברח שחרית חוזר ומברך כשלוש, אך אם לבשו שחרית נפטר בברכה זו ע"ש. ונראה לפי מ"ש בבה"ט בשם הלק"ט הקונה כובע יברך עוטר ישראל ובאבנט אזור ישראל, והמניח"ח כתב ע"ז שיאמר בלא שם ומלכות, יש לחדוק במעשיו לבלש שחרית ויבין לפטרם באמירת ברכות אלו וירדף מלומר בלא שם ומלכות: [2] עיניו. עבה"ט. ועין בא"ר בשם הפרישה שקבת הנהיג בעוד שעיניו מגורים או שחפץ בשנה, דרך למשמש ע"ג עור העין מעביר חבלי שנה מעיניו ע"ש, וכתב בא"ר דמשמע שפתר לעשות זה בידו מקש. ועין לעיל סימן ד במח"ב בשם מור וקציעה דמבחיין שרי, והוא השיג ע"ז מדברי האחרונים כאן וכתב שכן משמע בזה וישלח ובאלפסי וזאת להר"מ דאפלו מבחיין אסור ע"ש. ועין לקמן סימן רט במג"א אם המברך ברכת השחר

באר היטב

בפרקין החמירו אע"פ שאין שם אדם משום והמא דאית בה אכל לא במקרה ע"ש ועי' סי' פד ס"ק א:
 (ב) נשמה. אם ברח ברוך מחיה מתים במקום אלהי נשמה יצא, פ"ח:
 (ג) כשלוש. ל"ד שישן ערם אלא פיון שלובש מלבוש העליון שעליו מברך ברכה זו, פ"ח: (ג) עיניו. פי' ע"י מפה, דאסור להניח שהביא בשלמיצבור, אך במ"ח קבת שיאמר אותו ואח"כ יאמר ואני, וגם בנתיבותיים קבת להגיה במג"א קדם בואו לבהכ"נ יאמר בבית כו', ובכניסתו יאמר ואני כו'. אך באמת בפע"ח מבאר שצריך לומר קדם שיכנס, ואחר שיאמר הפסוק יקנס, וכ"כ במ"ח וכן הוא בזהר בראשית ובריקרא: לא לפני לב"י לאעלא לבי'כנישתא אלא אי אמליף בקדמיאת כו' ע"ש. ועין בש"צ שהביא לשון מהר"ו: ואחר שאמר פסוק זה בפתח בהכ"נ אז תקנס אח"כ לבהכ"נ, ולא תאמר פסוק זה אחר שנתקנס כי טעות הוא כדי הנהגותיו כן ע"כ: [7] כשלוש. עבה"ט. ועין לקמן סי' רכג בלוש ברי תרש יאמר מלביש ערמים, וכתב בא"ר שם אף שכבר ברח שחרית חוזר ומברך כשלוש, אך אם לבשו שחרית נפטר בברכה זו ע"ש. ונראה לפי מ"ש בבה"ט בשם הלק"ט הקונה כובע יברך עוטר ישראל ובאבנט אזור ישראל, והמניח"ח כתב ע"ז שיאמר בלא שם ומלכות, יש לחדוק במעשיו לבלש שחרית ויבין לפטרם באמירת ברכות אלו וירדף מלומר בלא שם ומלכות: [2] עיניו. עבה"ט. ועין בא"ר בשם הפרישה שקבת הנהיג בעוד שעיניו מגורים או שחפץ בשנה, דרך למשמש ע"ג עור העין מעביר חבלי שנה מעיניו ע"ש, וכתב בא"ר דמשמע שפתר לעשות זה בידו מקש. ועין לעיל סימן ד במח"ב בשם מור וקציעה דמבחיין שרי, והוא השיג ע"ז מדברי האחרונים כאן וכתב שכן משמע בזה וישלח ובאלפסי וזאת להר"מ דאפלו מבחיין אסור ע"ש. ועין לקמן סימן רט במג"א אם המברך ברכת השחר

משנה ברורה

לילה לבית החיצון ולגמר הלבישה: (ה) ומקצתן ערמים. יש אומרים דאם עתה אין שם אדם ערם (ג) מחר להניח בו תפלין ולברך, (ג) ויש אסורין, פיון והמקום מיוחד לזה, דין מרחץ עליו ומקצתו. ובית הטבילה, משמע בט"ז סימן פד דדין בית אמצעי יש לו ללך דבר⁴, ורק ברכת הטבילה מחר לברך בה, עין שם טעמו; ומהמגן אברהם בסימן זה משמע דבאין בה אדם ערם מחר להניח בה תפלין ולברך, ודוקא ברחץ החמירו אף על פי שאין שם אדם, משום שזהמחר רבה מהכל בתפלין שמישמשין בה, מה שאין כן במקוה⁴ ונאם שופכין בה גם כן חמין (7) יש לעין. אבל אם יש שם אדם ערם אסור לקנס בה בתפלין וכתביהקדוש⁵, דאסור לעמוד לפני השם ערם⁶. ועין לקמן בסימן פד במשנה ברורה בענין זה: (ו) ובבית הפנימי. בזה (ט) לכלי עלמא אפלו אין שם אדם ערם, (ו) דנפישא זמהה וכתבית הפסא דמ"א:

באר היטב

משמע גם כן שהוא מפרש בהמגן אברהם בפתחצית השקל הנ"ל ואיני גס"פן באפן זה ודוקא, דהא צ"ע שם זה למקור על הא דכתב המחבר שם דחוף ד' אמות לקבר אסור; ונתעד דאין חזק כלל לפרש כן, דהא הט"ז גופא דאין מחמיר כלל חוץ לבית הקברות קבת גם כן ביורה דעה בסימן רפב ס"ק ג דתוך ד' אמות לבית הקברות אסור, ועל כרחוק דמורי באפן דכתב הפתחצית השקל הנ"ל. היוצא מזה, דמקורקע שהקצה לקברות ולחוצה כנודאי אין אסור כלל אפלו אמה אחת, כל שיש ד' אמות מן הקבר. אמנם אפלו במה דחמירו הפגון אברהם בבית הקברות עצמה מדינא חוץ לד' אמות של קבר גם כן יש לעין בזה, דהפ"ח וטעלת ממיד בתרא שיטתא קומי להקל וגם הט"ז סובר כותיהו מעקרא דדינא, גם הפרימגדים הקשה עליו דלדבריו שרקע שהקצה לקברות אסור אפלו רחוק הרבה מקברים, אם כן איך נהגו לומר קדיש בבית הקברות, עין יורה דעה סימן שעו, וכן כתב בספר נתיבותיים דחמ"א ונראה היא להחמיר חוץ לד' אמות, דאם כן נצטרף להחמיר כל הרקע שהקצה לקברות ואפלו רחוק כמה; אך מקום הקברות ולפנים, אפלו אי אחרמי שיש יותר מד' אמות רחוק מן הקבר, כתב מהר"ש שלום שם דיש מקום להחמיר בזה:

יאמר "בבית אלהים נהלף ברגשי", וירגיש וירתע עצמו בהכנסו לבית הפנסת מרב פחדו, וימתין ויששה קצת ויאמר 'ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחנה אל היכל קדשך ביראתך', ואחר כך יקנס¹ [שע"ת בשם פע"ח]:

- א (א) כשיעור וכו'. כל הברכות האלו הוא משום (ב) דאסור לו לאדם להגות מן העולם הזה בלי ברכה², וכל הנהגתו מן העולם הזה בלי ברכה פאלו מעל. דרמו קראי אהודי: כתיב 'לה' הארץ ומלוואה' וכתב 'והארץ נתן לבני אדם'? ותרצו לא קשיא, כאן קדם ברכה פאן לאחר ברכה, ורצה לומר: קדם ברכה היא לה' ונאסורים לה' כהקדש שהוא לה', ואחר הברכה הפה הכל לבניאדם; ואם כן פיון שקדם הברכה היא לה' הרי הכל קדש לה' ויש בה מעילה אם נהנה ממנו, כמו בתרומה שהיא קדש. לפיכך תקנו חכמינו ו"ל ברכה על כל דבר ודבר מהנהגת העולם שהאדם נהנה ממנו: (ב) משנתו. ורצה לומר, ודוקא (ג) סוף שנתו³, ולא כל זמן שקיץ באיזה שעה שתהיה: (ג) יאמר 'אלהי נשמה'. צריך (ג) להפסיק מעט בין 'אלהי' ל'נשמה', כדי שלא יהיה נשמע שהנשמה היא אלהי חס ושלום. ודיני ברכת אלהי נשמה עין לעיל בסימן ו במשנה ברורה סעיף קטן יב: (ד) לשכוי. הלב (ד) נקרא שכוי בלשון המקרא⁴, דכתיב 'או מי נתן לשכוי בינה', והלב הוא המבין, ועל ידי הבינה אדם מבחיין בין יום ובין לילה. ומפני שהתרנגול מבין גם כן זה, וגם (ט) יש בשמיעתו לאדם הנאה שיוצד שהוא קרוב ליום, ובערבי קורין לתרנגול שכוי, להכי תקנו ברכה זו בשמיעת קול התרנגול, ועין לקמן בסעיף ח: (ה) 'מלביש ערמים'. לאו דוקא שישן ערם, (ו) אלא פיון שאדם לובש מלבוש העליון שעליו מברך ברכה זו: (ו) על עיניו. פרוש, על ידי (ו) החלוק, דאסור

שער הציור

(3) מבית יוסף ואלהי רבה לקמן בסימן פד: (א) ב"ח ועלת ממיד ופרישה: (ד) ברימגדים: (ט) בסימן פד: (ו) מגן אברהם שם: (ב) טור: (ג) כסף משנה: (2) עשרת יוקנים: (7) רא"ש: (ט) לבוש: (ו) פרי תרש: (ו) אסורנים:

הלכות ברכות השחר סימן מו

המים. פשוט על מנועליו יברך 'שעשה לי כל צרכי'. פשהולף יברך (ז) (ו) 'המכין מצעדי גברי'. בפשוטגר חגורו יברך 'אוזר ישראל בגבורה'. הגה או לובש (ח) האבנט הפפסיק בין לבו לערוה (כ"י בשם הראב"ד). פשמישים כובע או מצנפת בראשו יברך (ט) 'עוזר ישראל בתפארה'. פשיטל נדיו יברך 'על נטילת ידים'. פשירחץ פניו יברך 'המעביר שנה מעיניו וכו' (י) 'ויהי רצון וכו' עד 'ברוך אתה ה' גומל תסודים טובים לעמו ישראל'. אין לענות אמן אחר 'המעביר שנה מעיני' עד שיתחם 'הגומל תסודים טובים לעמו ישראל', שהכל ברכה אחת היא: ב 'עכשו מפני שאין הידים נקיות וגם מפני עמי הארצות שאינם יודעים אותם, (יא) נהגו לסדרם בבית ההפנסת (יב) וענין אמן אתריהם ויוצאים (ה) [פ] [יג] ידי חובתן: ג 'חייב אדם לברך בכל יום מאה (ו) ברכות לפחות: ד 'צריך לברך בכל יום (טו) 'שלא עשני עובד כוכבים', (יז) 'שלא עשני עבד', 'שלא עשני (י) [ז] אשה': הגה ואפלו גר היה (יח) יכול (ס) לברך פ' (ד"ע), אבל

ב לפושט ומים
ג טור ובתי יוסף
בשם הרא"ש
ד מנחות מ"ג א"ש פ"ט

באר היטב

נדיו על עינו קדם נטילה כמ"ש סי' ד: (ז) המכין. ומנהגו אשר הכין: (ז) אפלו לבקי מוציא אם מכון בברכותו, יד-ה' ופרי"ח ע"ת וברכת אברקה וע"י שבכנה"ג: (י) ברכות. השעם לפי שהיו מתים בכל יום מאה נפשות ממשאל, תקן דור ע"ו לברך מאה ברכות בכל יום. וביום הפפורים, קצת פוסקים קתבו דוקח הדס או בשמים ומשעה לשעה יריחו ויברך, אף א"א לברך כל פעם אם לא בהסח הדעת. וקצת פוסקים קתבו דאדני נכון להריח ריח טוב ביום שצוה תורה ענות אדם נפשו, ע"כ יותר טוב לסמך על הפוסקים דעגנת אמן דחונת הש"ץ ועגנת אמן אחר העולים בתורה ובהפטרה בכלל להשלים מאה ברכות, ואז לא יצטרך לקח בשמים או הדס להריח בהם, ע"ז מ"א ובהר"ם מטנאני ח"ב סימן

שערי תשובה

הגיע לפוקח עורים טהה ואמר מלביש ערמיס ותזו תח"ד צ"ע אם יצא ידי פוקח עורים, אבל אם נתפנן למ"ע יצא ידי מ"ע. ובשו"ת פנים מאירות ח"א סי' נח הט"ה בנה, שגבר הוא הדין שמבאר בש"ע שם בלקח כוס שבר כ"י שיצא, ולכן הגיה צ"ע אם יצא ידי מלביש ערמיס, ו"ש ברא"פנים שאין צריך להגיה והזכרים ככתבם, דמסקא לה בהא כיון דבאמת חייבא נמי עליו לומר מ"ע אין לחשב מה שאמר מ"ע כמאן דלימא משא"כ שם דבכ"ה"ג אין לו שיבות לכאן ותשיב כמאן דלימא, ולפי"ז מ"ש נהפון למ"ע הנו ג"כ ששעה ואמר פ"ע ותזו ואמר מ"ע בנה יצא, דמה שאמר באמצע פ"ע כמאן דלימא כיון שכבר ברך פ"ע ע"ש ומ"ש שם בגלגל מרכבה: [כ] י"ח. ע"ז בה"ש ועין סי"ט ו' לענין שחזורין חלילה בעגנת אמן שיט מחלקת בין הפוסקים בנה, ושם הבאתי דברי הרמ"ע בהשוכה, ודעבד כמר עבד כ"י ע"ש: [ז] אשה. עב"ש"ו. ובשולחן ערוך הביא דעת האחרונים ק"ו וקפ': (ז) אשה. ב"ח משמע דלפי מ"ש בסעיף ה' גבי מתיר אטורים וכו' ה"ה וט"ז פתב דלא דמי להדין ע"ש: (ס) לברך. פ"י שיאמר שעשני גר, מ"א ונ"צ וט"ז.

משנה ברוכה

"יראו עינינו" שמונה, הרי שלשים וחמש, וחמישים ושבע ברכות דש"ל (תפלות¹⁴) הרי תשעים ושתיים, ובשתי סעודות שסועד, אחת ערבית ואחת שחרית, יש שש-עשרה ברכות, כי בכל סעודה יש שמונה ברכות: על נטילת ידים והמוציא וארבע ברכות שבברכת-המזון, וכשהוא שותה כוס בברכת-המזון מברך לפניו ולאחריה, הרי בסוף הכל מאה ושמונה ברכות. ואם-כן, אף ביום התענית שחסר לו סעודה אחת, גם-כן מקיים מאה ברכות. וביום השבת חסר לו שלש-עשרה ברכות מהמאנה¹⁵, וכדאיאתא במגן-אברהם, ע"ז שם, על-פ"ן יראה להשלימים במיני פרות ומגדים: ואם אין לו, יוצא על-פי הדחק במה שיזכר לשמע ברפת התורה והמפטיר ונצנה אמו¹⁶, וכדלקמן בסימן רפד. וכתב המגן-אברהם, דלא יכניס עצמו בקחש בקה שאינה צריכה משום מצות מאה ברכות. וביום-הכפפורים גם-כן יוצא בשמיעת הברכות כמו בשבת, אף ביום-הכפפורים אחר כל החשבונות חסר לו עוד שלש ברכות, וכתב המגן-אברהם דישלים זה בברכת הריח על הבשמים: אף כל זמן שלא הסיח דעתו מלהריח אסור לתזר ולברך¹⁷, משום בקה שאינה צריכה: וכן יוכל להשלים בברכת אשר יצר אם נדנמן לו. ואפשר דיוצא על-פי הדחק במה שמכון לשמע חזרת הש"ץ: ד (טו) שלא עשני וכו'. ויזהר שלא יברך 'שעשני ישראל', כמו שיש באיזה סדורים על-ידי שבוש הדפוס, כי (יג) יש אומרים שפזא לא יוכל לברך שוב¹⁸ שלא עשני עבד ולא עשני אשה: (טז) עובד כוכבים¹⁹. ואם ברך מתחלה שלא עשני אשה, (ד) יש אומרים ששוב לא יוכל לברך שלא עשני עכו"ם ושלא עשני עבד, כי אשה עדיפא משמיהן, וממילא נכלל ההודאה, פי בכלל מאתים מנה. וכן אם ברך שלא עשני עבד לא יוכל לברך שלא עשני גוי, פי עבד עדיף מגוי, דחייב בקצת מצות. אבל (טו) הרבה אחרונים חולקין בכל זה, וכן הסכים האליה רבה ור"ד הסיים דיוכל לברך: (יז) 'שלא עשני עבד'. ועבד שנולד עבד, יש אומרים דלא יוכל לברך גם-כן ברפת שלא עשני אשה, פי עבד זיל טפי מאשה, ויש חולקין, ע"ז בפרימגדים: (יח) יכול לברך. פרוש, שיאמר 'שעשני גר', דמקרי עשני, כדכתיב 'ואת

להניח ידיו על עינו קדם הנטילה, כמו שכתוב סימן ד: (ז) המכין. ובאגדה (ס) פתוב "אשר הכין": (ח) האבנט. אבנט דהכא הוא מכנסים, וכן האבנט שהזכיר השלחן-ערוך בריש סימן צא: דאף-על-גב דבשלשון תורה פרוש אבנט הוא התגורה כדכתיב "ויבאבנט בד יתגור", מפל מקום בלשון חכמים לפעמים קוראין המכנסים אבנט, ולכך נקט לשון 'לובש ולא חוגר' (מטה יהודא): (ט) עוזר ישראל. הזכיר (ט) ישראל בברכה זו וכן באוזר ישראל, מה שאין בן באחרות, השעם, ששאר הוא להנאת העולם, שהכל שוין בהן, מה שאין בן באלו שנים הם בישאל לחוד משום צניעות, דתגורה הוא משום שלא יהא לבו רואה את הערוה, וכובע היא משום צניעות, כדאיאתא בשבת דף קנו פסי ראשון מפני אימתא דמרך: (י) ויהי רצון וכו'. "שפריגלינו בתורתך" לשון רביס²⁰) [אחרונים]: ב (יא) נהגו לסדרם. ואם מתר גם להמתין בברכת נטילת ידים לסדרה בבית-הפנסת, ע"ז לעיל בסימן ו' ובמשנה ברוכה שם [סס"א]:²¹ (יב) וענין אמן. וכדעבד (י) אפלו לא ענו אמן יוצאין ידי הברכה²², וכדלקמן בסימן ריג, כיון שכינו לצאת: (יג) ידי חובתן. ואפלו לבקי מוציא אם מכון בברכתו [אחרונים]. וע"ז לעיל בסוף סימן ו' במגן-אברהם שהביא בשם הלבוש להחמיר בברכת השחר שאינו מוציא בפחות מעשרה, וע"ז לקמן בסימן נט סעיף ד בבאור הלכה מה שכתבנו אודות זה²³. ובזמננו המנהג שכל אחד מברך בפני עצמו ואין הש"ץ מוציא שום אדם [ע"ת בסימן ה]: ג (יד) ברכות. השעם, (יא) לפי שהיו מתים בכל יום מאה נפשות ממשאל, תקן דור על זה לברך מאה ברכות בכל יום. והנה (יב) בכל יום אנו מברכין עוד יותר ממאה ברכות. פיכז? בליילה²⁴ כשהולף לישן מברך "המפיל", ובשחר מברך על נטילת ידים ואשר יצר, ועוד שש-עשרה ברכות בברכת השחר ושלש ברכות על התורה²⁵ [לדעת הרמ"א לקמן בסימן מז סעיף ו בה"ה]. הרי עשרים ושתיים, וברכת ציצית ותפילין²⁶, הרי עוד שלש לפי מנהגנו שמברכין שטים על התפילין, הרי עשרים וחמש, וברוך שאמר וישמחה, הרי עוד שטים, וברכת קריאת שמע שחרית וערבית עם ברפת

שער הציני

(ח) מגן-אברהם (ט) אחרונים: (י) פרי תוש: (יא) טור בשם רב נטרנאי גאון: (יב) אחרונים: (יג) ב"ח ועין ט"ז: (יד) מגן-אברהם ותיב-חיים ותיב-אדם: (טו) נש"ל ובי"ח גם בברכת זוקף כפופים וקל-שפן בנה, וכן הפרימגדים לא הסכים לכתוב המגן-אברהם וכן הש"ך חולק על שיטה זו, ועין בחדושי רע"א שחולק גם-כן על המגן-אברהם: